

Intervju: Wolfgang Petritsch, visoki predstavnik za BiH: "Nova rešenja nisu balkanski provizorijum"

*Wolfgang Petrič za Danas o Bosni, deset godina posle početka
rata*

Nakon više stotina sati pregovaranja između dva entiteta i predstavnika tri nacije koje žive u Bosni i Hercegovini, krajem marta potpisan je sporazum kojim su predstavnici ranijih manjina u Republici Srpskoj i Federaciji postali punopravni građani. To znači da su njihovi jezici priznati kao zvanični jezici, da su Srbi ravnopravno zastupljeni u organima Federacije kao i Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj. Dogovor je potpisan u sedam sati ujutru, posle iscrpljujuće noći ubeđivanja i pregovaranja. Visoki predstavnik međunarodne zajednice Wolfgang Petrič, na čiju inicijativu je potpisan dogovor, odbija sve primedbe da je ovaj dogovor pripada tipičnoj vrsti balkanskih političkih skalamerija koje dopustaju provizorijume svake vrste, samo da bi se kako-tako zadovoljile narasle ambicije mnogih naroda u regionu.

– Ovaj dogovor je postignut na veoma transparentan način, gde je u posebnom dokumentu utvrđeno ko šta ima. Taj dokument je potpisan od strane SAD i EU i on predstavlja osnovu za ustavne promene. On je dopuna Dejtonskom ugovoru i njime je postignuta pravedna jednakost svih", kaze Petrič.

Na podsećanje da ta rešenja pomalo liče na bivšu Jugoslaviju, visoki predstavnik kaže je potrebno da narodi u Bosni nastave zajednički život okrenut budućnosti, te da nije važno šta na šta liči.

-Važno je da je najzad postignuta ravnopravnost sva tri konstitutivna naroda u celoj Bosni i Hercegovini, za Bošnjake i Hrvate u Republici Srpskoj i za Srbe u Federaciji. Između oba entiteta u odnosu na kolektivna prava u osnovnim građanskim pravima više nema razlike. To je veliki napredak", kaze Petrič u ekskluzivnom intervjuu za Danas koji je vođen u Sarajevu na dan koji je obeležen kao početak rata pre deset godina.

Danas: Da li ste očekivali više otpora ustavnim promenama u Republici Srpskoj?

WP: Moramo prvo da tačno pogledamo veoma komplikovane dodatke koji su usvojeni u Republici Srpskoj, odnosno da li su oni sasvim u skladu sa sporazumom koji je postignut 27. marta u mojoj kancelariji. Partije RS taj sporazum potpisale su sa dve rezerve. Sada treba da vidimo da li je taj ugovor, koji zovem Mrakovica – Sarajevo, zaista potpuno sproveden. To ćemo videti sledećih dana. Ali, u osnovi moram da pohvalim konstruktivnu spremnost u Republici Srpskoj da se prihvate neophodnih promena svog Ustava.

Danas: Kako biste ocenili promene u Bosni posle 10 godina od početka rata, pre svega promene u stavovima ljudi?

WP: Moj utisak je da je opredeljenje većine ljudi protiv rata. Ne čini mi se da više postoji verovanje u oružano rešavanje konflikata. Verovanje da ratom može da se postigne nešto bolje, verujem da je sasvim nestalo iz glava ljudi. Ima, naravno, šest godina posle rata, još mnogo problema, jer ima mnogo ljudi koji se osećaju kao žrtve, ne samo u smislu ljudskih života, nego kao socijalne žrtve, jer su im oduzete šanse za budućnost. Ukupni razvoj Bosne i Hercegovine još uvek je daleko iza predratnog ekonomskog razvoja. To su problemi i ljudi sve više protiv njih protestuju.

Danas: Šta ljudi kažu, da li žale što je do rata uopšte došlo, nastoje li da ga zaborave ili se prepuštaju optuživanju?

WP: Postoje sve vrste reakcija. Mnogi bi želeli da ratne tragedije što pre zaborave, ali mnogo je onih koji veoma blisko žive sa ratnim traumama i veoma teško mogu da ih se oslobode. Stoga smatram da je vazno da se pomogne ljudima, ne da bi oni zaboravili tragedije, vec da bi se snažnije usmerili ka budućnosti. Za to su prioriteta pitanja povratka izbeglica kao i individualne odgovornosti za zločine koje su učinjene. To je jedini put poboljšanja i zajedničkog života.

Danas: Srbija je danas država s najviše izbeglica u Evropi.

WP: Da. U Srbiji danas živi oko 700 000 izbeglica iz srpskih krajeva Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Jedna od najlošijih strana pozitivnog razvoja u Hrvatskoj jeste veoma uzdržano ponašanje Račanove vlade u prihvatanju vlastitih građana koji žive na bosanskoj teritoriji. Ima oko 50.000 Srba koji žive u Republici Srpskoj, uglavnom u kućama Bošnjaka i Hrvata, tako da ponašanje hrvatske vlade otežava normalizaciju u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini u celini.

Danas: Hapšenje Karadžica nije uspelo uprkos dva pokušaja.

WP: Ta dva pokušaja bila su najspektakularnija i navidljivija. Ona su podvukla da međunarodna zajednica neće da odustane kada su Karadžić i Mladić u pitanju. Neće biti kompromisa i otklona od učvršćene linije da oni dospeju u Hag. Na srpskoj strani mora da se konačno razume da je to u njihovom najboljem interesu, Srba u Bosni i Srba u Srbiji. Ovde se ne radi o osudi i odgovornosti celog naroda, nego o utvrđivanju individualne odgovornosti, a to može da učini samo sud. U tom smislu, Hag nije protiv Srba, nego je za sve one koji žele pravdu.

Danas: Trenutno u Holandiji počinje istraga o onome što se dogodilo u Srebrenici. Pre Holandije to se dogodilo u Francuskoj. Koliko je vazno to da pojedine zemlje u Evropi preispituju svoju ulogu u nekim događajima?

WP: To je apsolutno veoma važno. To može da služi svim narodima kao primer koliko je važno da se suoče s vlastitom odgovornošću i vlastitom ulogom. Moji holandski prijatelji mi svedoče koliko je Srebrenica bila dramatičan događaj za Holandane. Oni su imali nekoliko stotina vojnika u službi UN. U jednoj obimnoj istrazi treba da se utvrdi ima li mesta odgovornosti holandskih vojnika kao i holandske vlade. Posle ove istrage znaće se da li su holandski vojnici mogli da spreče masakr i da li je i koliko vlada odgovorna. Ali ono što se dogodilo u Francuskoj i što se događa u Holandiji važno je i za ovdašnje krajeve. Bilo bi dobro kada bi se na tom tragu sprovela istraga u Republici Srpskoj, ali i u Beogradu. Verujem da bi to bilo u najboljem interesu srpskog naroda da se obe strane suoče sa onim što se u to doba događalo i kako su se odgovorni ponašali.

Danas: Vi ste na kraju mandata. Koliko je još Bosni i Hercegovini potreban visoki predstavnik međunarodne zajednice?

WP: Ja bih svoj trogodišnji boravak ovde podelio na dva dela. Prvi, u trajanju od oko godinu i po dana, bio je obeležen veoma robusnim i intenzivnim bavljenjem događajima u Bosni i Hercegovini. U to vreme smenio sam 70 političara, među njima jednog predsednika države, hrvatsko predsedništvo, premijera, guvernera, gradonačelnike, ministre. Morao sam da donesem mnogo zakona, da preduzmem mnoge mere protiv nacionalističkih partija koje su tada bile na vlasti. Drugi deo mog boravka obeležen je naporima da zajedno s novim snagama koje su došle na vlast, uspostavim partnerstvo i ukazem im da su oni takođe odgovorni za probleme Bosne i Hercegovine. Taj drugi deo je za mene važniji i njime sam lično zadovoljniji jer smo se približili evropskom načinu odnosa u politici gde oni koji su lokalni odgovorni, preuzimaju te odgovornosti o one ne moraju da se nameću spolja.

Sada je bosanska politika sposobnija da sama rešava probleme, da bude samostalna. To je za mene najbitniji napredak.

Danas: Vlada Jugoslavije je pre nekoliko dana odlučila da odnose jugoslovenske armije i vojske RS učini transparentnim i da prekine finansiranje delova Armije RS. Kako to ocenjujete?

WP: To je najvažniji korak koji je učinjen u martu. To je jedan dalji korak ka samostalnosti Bosne i Hercegovine. Republika Srpska je pokazala da je Jugoslavija sused, ali da dve armije ne mogu da sarađuju na način koji nije predviđen. Postoje jasni i transparentni kriterijumi saradnje armija, ali to mora da bude saradnja između dve suverene države. Ovim je učinjen pozitivan korak i od strane jugoslovenske vlade kojim je ona pružila dodatnu odgovornost za izgradnju nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Danas: Suočavate li se s protestima zbog odluke da ličnosti koje su smenjene sa svojih položaja ne mogu da učestvuju na izborima u novembru?

WP: Partije sada moraju da odluče šta će učiniti sa svojim ljudima koji su smenjeni sa moje strane, a koji su još uvek na čelu tih partija. Uzmimo slučaj Jelavić. Ante Jelavić je još uvek predsednik HDZ. Njoj s Jelavićem na čelu neće biti dozvoljeno da učestvuje na izborima. Sada imaju mogućnost da izaberu novog predsednika i učestvuju na izborima.

Nasleđe za Pediju Ešdauna

Danas: Šta očekuje novog visokog predstavnika, Pediju Ešdauna?

WP: Verujem da novi visoki predstavnik mora da ispuni poslednju, finalnu etapu, međunarodnog angažmana u Bosni i Hercegovini. Ja sam pripremio reforme u sudstvu i zakonodavstvu, javne uprave i armijskog prestrukturiranja, pa se evropske strane očekuje da se one sprovedu. To su reforme koje su neophodne svakoj državi da bi ona mogla da funkcioniše kao država. To je ono najvažnije što ostavljam Pediju Ešdaunu u nasleđe.